

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Krise liberální demokracie

Občanský průkaz 4.0 – kompetence pro demokratickou kulturu
(reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008154)

**Je liberální demokracie
v krizi?**

Co je liberální demokracie?

- ✓ Ústavní demokracie, v níž je demokratický princip politické rovnosti všech občanů doplněn liberálním trváním na omezené vládě nebo ochraně základních práv každého občana
- ✓ Souhra *ústavních a demokratických* elementů
- ✓ Principy *konstitucionalismu a suverenity lidu*

I. Krize čeho a jaká?

- ✓ Mladší generace nejsou přesvědčeny o důležitosti demokracie
- ✓ Klesání volební účasti
- ✓ Vliv ekonomické moci na kvalitu demokratického rozhodování
- ✓ Depolitizace rozhodování o věcech veřejných
- ✓ Eroze sociálního státu / růst tzv. *welfare state*
- ✓ Krize občanské důvěry a sounáležitosti
- ✓ Růst vlivu mocných státních, mezinárodních a nadnárodních institucí
- ✓ Destrukce veřejného prostoru a médií
- ✓ Opovrhování důležitostí občanské společnosti
- ✓ Fragmentace veřejného prostoru díky sociálním sítím

Krize z hlediska politologie

- ✓ Krize politické reprezentace
- ✓ Parlament ztrácí svoji systémovou pozici
- ✓ Narušení dělby moci

II. Politická reprezentace a problém demokratické účasti (participace)

- ✓ Reprezentace je demokratická páteř liberální demokracie
- ✓ Mechanismus reprezentace je zajištěn prostřednictvím
  - *voleb*
  - *politických stran*
  - *parlamentu*
- ✓ Parlament je vázán rozhodovat v zájmu všeho lidu

Formulace problémů

Problém č. 1: Absence reprezentace nebo podreprezentace mnoha společenských skupin

- ✓ Nikdy nejsou zastoupeni všichni
- ✓ Nerovnoměrné zastoupení

Možná řešení?

- *Imperativní (vázaný) mandát*
- *Zvýšení proporčnosti (poměrnosti) volebního systému*
- *Překreslování volebních obvodů*
- *Kvóty na zastoupení*

Formulace problémů

Problém č. 2: Drolící se reprezentativní funkce politických stran

- ✓ Politické strany jsou čím dál méně schopny artikulovat a agregovat zájmy občanů
- ✓ Vzrůstá institucionální funkce politických stran

Možná řešení?

- *Rozšíření seznamu reprezentujících aktérů*
- *Rozšíření metod výběru reprezentantů*
- *Sebeautorizace*

Politická reprezentace - závěrečné postřehy

- ✓ Neexistuje žádné dokonalé řešení s nulovými náklady
- ✓ Nedostatečná reprezentace je jednou z příčin populismu

III. Dělbba moci a populistická vlna

Dělbba moci je konstitucionalistická páteř liberální demokracie

✓ Cíle dělby moci:

- Omezující / negativní: jako nástroj ochrany **svobody** a **práv** jednotlivce vůči neoprávněnému vměšování veřejné moci
- *Umožňující / pozitivní*: nepřímo přispívá ke snaze umožnit, vylepšit či posílit výkon veřejné moci

Co obnáší dělba moci

- ✓ Oddělení institucí
- ✓ Oddělení funkcí
- ✓ Personální nekompatibilita
- ✓ Brzdy a rovnováhy

Instituce	Funkce	Pozice
Parlament	tvorba práva	poslanec
Exekutiva	interpretace práva / vykonávání politik	ministr, státní úředník
Soudnictví	aplikace a vynucování práva, rozhodování sporů	soudce

Některé nástrahy dělby moci

- ✓ Posilování institucionální funkce politických stran
- ✓ Expanze exekutivy na úkor legislativy
- ✓ Rozrůstání a osamostatňování administrativního (správního) aparátu.
- ✓ Vzestup populistických politických sil
- ✓ Vzestup nevolených aktérů

Dělbá moci - závěrečné postřehy

- ✓ Sympatie pro technokratické, depolitizující trendy ignorují možné oslabování důvěry v demokratické instituce
- ✓ Populismus se zdá popírat pluralismus a existenci protichůdných zájmů ve společnosti, stejně jako legitimitu zájmů menšin
- ✓ Vzestup nevolených aktérů může být jednou z příčin populismu

Doporučená literatura

- Dufek, Pavel, Jiří Baroš a kol.: *Liberální demokracie v době krize. Perspektiva politické filosofie*. Praha / Brno: Sociologické nakladatelství / Masarykova univerzita, 2019.
- Hloušek, Vít a Lubomír Kopeček (eds.): *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Masarykova univerzita, 2007.
- Znoj, Milan, Jan Bíba a Jana Vargovčíková: *Demokracie v postliberální konstelaci*. Praha: Karolinum, 2014.
- Lorenz, Astrid a Hana Formánková (eds.): *Politický systém Česka*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019.